

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 10.

V Ljubljani, 8. sušca 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Štajerskemu učiteljstvu. — Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva. — Naš denarni zavod. — Bedno stanje učiteljstva in zahteva po odpomoči. — Beda našega kmeta. — Šolski štrajk poljskih otrok na Poznanjskem. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Politiški pregled. — Vestnik. — Razgled po šolskem svetu. — Raznoterosti. — Listnica. — Inserati.

Štajerskemu učiteljstvu.*)

Vabilo k vstopu v društvo „Selbsthilfe“.

Po velikem dnevu v Gradcu, ki je videl učiteljstvo dežele v njegovi slogi, opozarja društvo „Selbsthilfe“ učiteljstvo na to, da je tudi na drugem polju to edinstvo že veliko ustvarilo in še ustvarja. Zato vabimo učiteljstvo, naj deluje tudi tukaj.

Že marsikatera zavarovalnica je stopila do štajerskega učiteljstva, da bi z njim sklepala pogodbe. Gotovo se to ne zgodi samo iz človekoljubja, temveč tudi zato, da se napravi kupčija. Pa saj je tudi vredno vse hvale, da skrbi vsak član našega stanu kolikormožno za svojo in svojecev bodočnost, a to naj stori pri družbi, ki daje tudi učiteljski organizaciji del svojega dobička. Ne moremo pa dovolj glasno v interesu učiteljstva poudarjati, da imamo v deželi od učiteljstva samega ustvarjeno ustanovo, ki nadomešča manj imovitim življenjsko zavarovalnico, katere ves preostanek in podporni zaklad pripada k dobremu njenim članom, t. j. štajerskemu učiteljstvu, in ki deluje malone že 11 let brez dobička za katerokoli zavarovalno družbo samo za blaginjo rodovin naših tovarišev. To je društvo „Selbsthilfe“ štajerskega učiteljstva, ki šteje sedaj že 700 članov in ki je v dobi svojega obstanka izplačalo ostalim po 55 članih 63.088 K in ki si je nabralo lep podporni zaklad, ki popolnoma zagotavlja društveni obstanek. Ta podporni zaklad bo tudi pozneje omogočil, da se dolgoletnim članom olajšajo prispevki in da se jim priznajo še druge vsakovrstne ugodnosti. Da je podlaga, ki sloni na nji to društvo, prava, je razvidno iz tega, da obstoje enaka društva na Zgornjem Avstrijskem, Češkem, Kranjskem, Tirolskem, Hrvaškem, da jih v drugih kronovinah ustanavljajo, da so tudi drugi stanovi ustanovili enaka društva ali jih nameravajo ustanoviti in da je šele pred nekaj meseci društvo privatnih uradnikov na Štajerskem ustanovilo po našem vzorcu društvo, katerega pravila so mestoma našim pravilom popolnoma enaka. Ako se društva „Selbsthilfe“ ogiblje še toliko učnih oseb, sta temu kriva le žalostni gmotni položaj učiteljstva in pa dejstvo, da so mnogi stanovski tovariši še premalo poučeni o bistvu društva. Prednosti našega društva so tako očitne, da je prosilo za sprejem že mnogo privatnih oseb, da žele vedno pristopiti k društvu učne

osebe iz kronovin, kjer se nimajo takega društva, in da so člani našega društva učne osebe najrazličnejših vrst, tudi srednješolski učitelji in kateheti. Učiteljskemu stanu pripadajoči otroci in sorodniki starejših članov vedno zopet pristopajo k društvu.

Da odkrijemo tudi tistim, ki še stojijo izven našega društva, pogled v njegovo bistvo, naj navedemo tu najglavnejšo določbo.

Društvo ima namen, po smrti kakega člana njegovim ostalim izplačati tolikokrat po 2 K, kolikor ima društvo članov. Po smrti vsakega člana vplačajo vsi drugi donesek 2 K. Razen tega plačajo vsi člani meseca januarja vsakega leta po 2 K v rezervni podporni zaklad. Člani lahko postanejo vse učne osebe in žene učiteljev, ki še niso stare 45 let in ki dokažejo ugodno zdravje. Normalna vstopna starost je določena na 25 let. V tem primeru je plačati le 4 K vstopnine. Kdor vstopi v poznejšem starostnem letu, mora v obrokih pokriti doneske, ki so zapadli pri društvu po dovrstitvi 25 tega starostnega leta. Ti obroki se na željo odmerijo le po 2 K mesečno, da jih lahko vsakdo plača. Ta poplačila takisto pripadajo rezervnemu podpornemu zakladu. Ta zagotavlja društvu obstanek in iz njegovih obresti, kakor že omenjeno, se bodo svojedobno dolgoletnim članom dovoljevale olajšave. Natančnejša pojasnila o društvu, posebno o morebitnih poplačilih, daje (ob natančni navedbi starosti) vsak čas društveno vodstvo v Gaishornu.*)

Društveni odbor vabi s tem iznova vse učne osebe in učiteljske soproge na Štajerskem z ozirom na navedeno, naj čimprej pristopijo k društvu „Selbsthilfe“. To bo v korist lastnim rodovinom in vsemu stanu, ker mu služi čvrsto edinstvo tudi na gospodarskem polju samo v čast.

Odbor društva „Selbsthilfe“ štajerskega učiteljstva v Gaishornu, meseca februarja 1907.

*) Za „Jubilejsko samopomoč“ predsednik tovariš Fran Ks. Trošt, nadučitelj na Igu pri Ljubljani. Uredn.

Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva.

(Dalje.)

Nauki se glase: Kdor se bo trkal na svoja prsa in klical: „Gospod, gospodi!“ in ne bo izpolnjeval zapovedi mojega očeta, ta ne bo videl nebeškega kraljestva. — Molitev brez dobrih del ni nič vredna pred Bogom. — Novo zapoved vam dam: Ljubite

*) To vabilo naj velja obenem tudi kot klic k pristopu v društvo „Jubilejska samopomoč“. Kdor hoče sebi in svojem dobro, ga ne bo prezrl. Uredn.

se med seboj! — Ali se ti lepi in krasni nauki vjemajo s pisavo našega katoliškega časopisja, urejevanega od duhovnikov in priporočena od našega škofa? Z namenom krasti čast in poštenje vsemu učiteljskemu stanu, izpodkopavati mu ugled in dobro ime, delati prepir in sovraštvo, vsak najmanjši prestopok in pogršek, storjen v nepremišljenosti in brez slabega namena, obešati na visočino ter vpiti v zasramovanje vsi javnosti: Glejte, taki so vsi učitelji! — Tako ne sme vedoma delati niti navaden katoličan, še manj pa duhovnik kot učitelj verstva, stokrat manj pa še kak doktor svetega pisma, ki je odgovorni urednik katoliškemu časopisju. Ali se ne pravi to, vedoma pačiti vzvišenih verskih resnic? Ali niso to krivi nazori in nauki? Ali ni prava trditev, da je naš klerikalizem globoko zabredel na krivo pot — v krivo-verstvo? Kdo je kriv, da se zaradi neprestanega takšnega pisanja, ravnanja in življenja pohujšuje zlasti nerazsodno ljudstvo, in zavoljo tega peša vera?

Trditev pa, da bi mladi učitelji bili zavodniki starih, izkušanih učiteljev, je nekaj tako nesramnega, ostudnega in podlega, da svet še ni slišal kaj podobnega. To je vrhunec laži in krivih nazorov. Učiteljstvo ima vsak dan nad seboj stroge opazovalce in sodnike. Vsak dan nas opazuje na stotine nedolžnih, otroških oči; opazujejo natančno naše delo in vedenje starši naših šolskih otrok; opazuje nas povsod krajni šolski svet, okrajni šolski svet, okrajni šolski nadzornik in zlasti pa duhovščina, ki preži na nas kot lačni tiger na svoj plen. Znani so nam mnogi slučajji, da je bilo več učiteljev odstranjenih od službe zaradi raznih prestopkov, drugi so bili najstrožje kaznovani, če je bila njihova krivda dognana kot resnična, še več pa nam je znanih takih slučajev, da so bili naši tovariši popolnoma po nedolžnem toženi zaradi klerikalne zagrizenosti, a so bili oproščeni. Kdor je podvržen strastem, ta ni za naš stán, za tem ne bomo jokali in tudi ga ne zagovarjali — z njim bo kmalu obračunila naša stroga šolska gosposka. Kakšno je versko prepričanje mnogih naših duhovnikov, ki stoje v svoji nadutosti visoko nad nami, ki nimajo niti sledu ponižnosti, potrpežljivosti in ljubezni do bližnjega po vzgledu in vzvišenih naukih tistega, katerega vero učijo, bomo povedali o drugi priliki, ko nam bo dal na to izjavo in obrambo odgovor naš klerikalizem. Takrat bomo primerjali tudi kazni za prestopke učiteljstva in duhovščine. O tem bo strmel svet. Mi smo molčali, ker znamo in moramo upoštevati kot odgojitelji slabosti duhovščine, ker so tudi oni iz mesa in krvi kot mi. Naš klerikalizem noče pa ničesar slišati o ponižnosti, skromnosti, noče ničesar vedeti o ljubezni do bližnjega in o slabostih človeštva, od nas zahteva vse popolnosti, dovršenosti in tudi vse čednosti in kreposti — zase je pa gluhi in slepi, zato naj zve, kar mu gre! Če se on noče držati verskih načel in če ima on verske resnice za bagatelo, če se on ne boji Boga ne hudiča, zakaj bi mi bili boljši od njega? On je nam napovedal boj na življenje in smrt, naša sveta dolžnost je, se braniti, potegavati se za svojo čast in svoje poštenje ter odbijati vse krivične napade. Toliko za sedaj glede verskega prepričanja učiteljstva in duhovščine.

„V gospodarskem življenju se oklepa učiteljstvo liberalizma, ki razjeda blagostanje ljudstva. Liberalizem razdvojuje duhove in cepi ljudske sile. V marsikaterem kraju bi ljudje lahko živeli v lepi edinosti, pomagali si na gospodarskem polju — pa ti pride zagrizen liberalen učitelj ter ti prinese razdor in ga neti. Tak slučaj se je zgodil v novjšem času v Šmartnem pri Litiji. Ondi sta brez potrebe dve posojilnici. V zadnjem času je bilo vse lepo napeljano, da se obe posojilnici združita, da se opomore gospodarskemu razdoru. Ljudstvo je hrepenelo po spravi in združitvi — tu pa pride ondotni nadučitelj ter s svojim stru-

penim jezikom požre toliko zaželjeno spravo. Kar se je zgodilo tukaj, zgodi se marsikje; učitelji, mesto da bi delali za ljudstvo, podpirali organizacijo, pa sejejo prepir in sovraštvo ter širijo pogubni, verski in gospodarski liberalizem.“ — Tako se glasi klerikalno tarnanje in hinavsko zavijanje resnice tam, kjer je klerikalizem v manjšini; kjer je pa v večini, noče prav ničesar slišati o spravi in skupnem delovanju na gospodarskem polju. Ali ne kriči vedno in dosledno klerikalno časopisje: „Ven iz občinskih odborov liberalce! Proč z liberalci na vsi črti na gospodarskem polju! Proč z liberalnimi društvi! Pogin brezverskemu liberalizmu, ker ti so sami sleparji, oderuhi, neverniki, zapravljivi in ničvredni ljudje! Proč z liberalnimi posojilnicami, mlekarnami itd.“ To so res krasne cvetke lepe krščanske ljubezni, sporazumljenja, edinosti in sprave! To je novodobno katoličanstvo, to je morala, delo in velika zasluga klerikalizma — naše politikujoče duhovščine. Klerikalizem stremi dosledno, neumorno in tudi uspešno za nadvlado na gospodarskem in političnem polju. Za doseg tega se poslužuje sredstev, ki zbudajo veliko ogorčenje količkaj razsodnega človeka. Najnesramnejše je pa, da se v politiko in gospodarske zadeve vtikuje vera, ki nima s tem opraviti prav ničesar. Priznati moramo, če hočemo biti dosledni in pravični, da tudi liberalizem, ali bolje in natančneje povedano, liberalno časopisje ni nič boljše od klerikalnega. Na obeh straneh vlada strast, sovraštvo in zagrizenost, nevoščljivost in nespodobna polemika. Liberalizem zastopa naprednost in utrjanje narodne ideje, kar je samo na sebi hvalevredno, a v strasti je zabredel s poti, da se klerikalizem igra z njim, kot mačka z miško. Učiteljstvo je simpatiziralo z liberalizmom, ker je ta zagovornik modernega šolstva, a te simpatije so se v zadnji dobi ohladile. Organizovano učiteljstvo stopa samozavestno po svoji izklesani poti, po svojem prepričanju in po svojih izkušnjah naprej, pobija strasti in napake obeh strank ter deluje na polju prosvete in po mogočnosti tudi na socialnem in gospodarskem polju v korist in blagor ljudstva. Ono vidi prepad in pogibelj, ki čaka naš narod zaradi nesloge in medsebojnega bratomornega boja. Vidi pogubonosno smer našega klerikalizma, ki je mednarodni in v narodnih zadevah popustljiv in brezbrizen, šoli in učiteljstvu smrtni sovražnik. Ve dobro, da ima iskati zaslombe le med narodom, med katerim živi in deluje, a to delo otežuje največ klerikalizem, ki išče tudi zaslombe med narodom, žal pa v nasprotnem duhu — za nadvlado in svoj žep. Klerikalizem pozna dobro organizirano in delavno učiteljstvo, ki je povsod nameščeno, ki povsod opazuje njegovo pogubonosno delovanje in ki edino in najbolje ve za vse nakane, naklepe, uspehe, ne-uspehe, namere, prestopke, pa tudi vrline in zlorabe njegove, zato mu je že davno napovedal boj — boj na življenje in smrt, in za doseg tega namena porablja v prvi vrsti orodje, obrekovanje. Grize ga in peče, da to le malo ali celo nič ne izda, ker ljudstvo pozna nas in naše delovanje, pozna naš trud in dobro voljo — pri tem spoznava polagoma tudi naše nasprotnike. Z delom odbijamo vse napake in sicer tako uspešno, da se klerikalizem ne upa z dostojno polemiko na dan. Osupnil ga je način bojevanja, da ga namreč pobijamo na verski podlagi, z njegovim lastnim orožjem, ki ga zlorablja v svoj prid. Sedaj kriči, da učiteljstvo ustanavlja konkurenčne hranilnice, katere je on ustanovil z namenom, da bi zadrnil s tem ljudstvu vrat: „Voli z menoj, ali pa plačaj!“ Tako se je in se bo še večkrat godilo. Sedaj vpije, da seje učiteljstvo prepir in neti sovraštvo ter širi pogubni verski in gospodarski liberalizem. Pri tej priliki svarimo svoje tovariše, da, kdor prav dobro ne pozna klerikalizma, naj bo previden v govorjenju, občevanju in delovanju v šoli in med narodom, ker ni je zverine bolj krvoločne, škodo-

željne, maščevalne, hinavske, potuhnjene, zvičajne in nadute od našega do kosti spačenega, brezvestnega in brezbožnega klerikalizma.

„Toda kdor seje veter, bo žel vihar. Ljudstvo spregleduje in bomo skrbeli, da spregleda, in zaklicalo bo ljudstvo: Naša potrpežljivost je nepreklicno pri kraju! Prišlo bo do rednega deželnozborskega delovanja, zopet bodo prihajale učiteljske prošnje in zahteve; toda poslanci „Slovenske ljudske stranke“, ki so učiteljem prijazni, bodo morali pod pritiskom ljudstva, če tudi težko, reči odločno, ne vinarja ne v poboljšanje učiteljem v teh razmerah; sami ne bomo redili gada, ki zastruplja vero in blagostanje. Ljudstvo težko nosi šolsko breme (Pa nobenega rajši kot to! Pis.) — pa ga nosi le, toda v največjo svojo škodo. Prišel bo tudi čas, ko se bo ljudstvo zganilo in reklo: Takih učiteljev ne maramo — ne zaupamo jim otrok! Pa tudi oblastva naj pomislijo, je li poklic učiteljev sejati liberalizem in prepir med ljudstvo. Končno pa bo le sodilo ljudstvo svoje sovražnike, liberalno in socialdemokratsko učiteljstvo!“ — Da, tudi mi pravimo: „Kdor seje prepir, bo žel vihar“. Klerikalizem udriha po šoli in učiteljstvu že od pamtiveka, pa kakor je videti do sedaj, popolnoma brezuspešno. Prepričani, sovražstvo, jezo z obrekovanjem, ki jih seje neprestano, sistematiško in dosledno med našim ljudstvom, zlasti glede šole in učiteljstva, so rodile že prav lep sad — ljudstvo se je že na mnogih krajih naveličalo poslušati te neumnosti. Kjer so značajni, pridni, delavni in nepristranski učitelji, tam jih vse spoštuje in rado ima, naj bo potem liberalce ali klerikalce. Pri tej priliki naj povemo odkrito, da so ponekod liberalci še hujši nasprotniki šole in učiteljstva nego klerikalci. (Konec.)

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

— registrovana zadruga z omejenim jamstvom. —

Promet do konca svečna 1907 **K 23.245.19.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Bedno stanje učiteljstva in zahteva po odpomoči.

Na javnem splošnem shodu štajerskega učiteljstva v Gradcu, dne 2. februarja 1907, govoril Karel Gassarček. Po originalu poslovenil — ij —

(Dalje.)

Pripomniti pa moramo, da je poprej draginja nastopala v posameznih industrijskih okrajih, v zadnjem času pa se prav občutno pozna v onih okrajih, ki so se prometu odprli po novih železnicah in drugih prometnih sredstvih. Štajerska je vobče postala draga dežela.

Govoril sem pred kratkim z nekim rokodelcem. Ta mi je dejal: „Meni draginja ne stori nič. Grem pa tudi jaz s cenami kvišku.“

Tako si pomaga obrtnik. Trgovci delajo enako. Zdravniki nič drugače. Organizovano delavstvo dobiva zvišano dnino. Za uradnike, sluge, profesorje, duhovnike, oficirje porabi vlada vso svojo avtoriteto, da jim pridobi zvišanje plač. Samo mi učitelji nimamo nobenih sredstev za odpomoč, nimamo nobenega višjega zagovornika. Vendar: Sam je mož! Mi se sami oglasimo!

Ali se pa v Avstriji da kaj doseči brez protekcije?

Toda vrnimo se k draginji!

Kje so časi, ko je n. pr. Spodnje Štajersko bilo še na glasu kot cena dežela?

Sedaj se z vsemi sredstvi podpira izvoz. Dobro — ako naše ljudstvo pri tem kaj profitira. Žal, da ni tako!

Zaradi slepega podpiranja zunanje trgovine profitira Anglež, ki dobi avstrijski sladkor ceneje kot mi, štajerska jajca in štajersko perutnino finejšo in enako drago kot mi, Nemeč v rajhu, ki kupuje avstrijsko meso in sadje po najnižji ceni in nam pa pusti malovreden izvrek za višjo ceno. Napram nam se napravi ves izvenavstrijski svet zmožnejši v konkurenci in zato pa plačujemo mi stroške z bedo in gladom.

Zato se nam od vnanjosti ponujajo industrijski predmeti po taki ceni, da jih domač človek ne more nuditi. Rokodelski stan pri nas peša na tem in hira. Naš mali kmet nima od tega nič: zakaj on ni deležen dohodkov draginje.

Mi, učiteljstvo smo prvi, ki delavecu, kmetu, rokodelcu in trgovcu želimo ugoden položaj, in mi tudi v tem zmislu porablamo besede in dejanja.

Pa mi zahtevamo tudi zase enako. Iz katerega žepa gre davčni goldinar najprej in najbolj nazaj med ljudstvo? — Iz žepa učiteljstva! Vsaka najmanjša vas je deležna tega potovanja denarjev. Zato je pa tudi vsaka občina nespametna, ako pusti učiteljstvo v bedi. Mi nimamo priložnost, malo vsotico, ki jo dobivamo, odtegniti prometu in jo nalagati v denarne zavode. Kar prinese mesec, to tudi odnese mesec. Samo da več zahteva, kakor mu moremo mi nuditi.

Kako pa se branimo draginje?

Pri mizi: rodovine, ki so poprej tuintam imele vino na mizi, so to opustile. Dnevi, ob katerih se je meso, so postali redkejši in petek ni več edini postni dan tedna. Namestu prašičje zabele se devajo razna nadomestila v ponev. Gospodinja pretuhtava, katera živila so najcenejša, in pazi na vsak vinarček. Vse to nas spominja časov lakote, četudi se prištevajo zadnja leta k rodovitnejšim.

Pri obleki: suknjo, ki smo jo nameravali odložiti, nosimo še eno leto, akoravno se sveti na nitkah. Omara za perilo ne dobi nobene pomnožitve, in nosimo perilo, kjer je krpa na krpi. Otroke se pusti tudi v hladnejših letnih časih letati bose okolo. Sploh, kar se najnujnejše ne rabi, se ne more kupiti. To se vidi pri pohištvu, v omari za obleko, v knjižnici, v shrambi — kratko rečeno: povsod.

Vsaka reč se mora vzeti v najslabejši kvaliteti.

Tako pa moramo delati zaradi draginje, četudi bi radi dali obrtniku in trgovcu več zaslužiti. Učitelj ve, da „mali mož“ ravno tako živi v bedi kakor on in izprevidi, da si mora obrtnik in trgovec pomagati z zvišanjem cen.

Nasprotno zahtevamo pa mi, da uvidi tudi prebivalstvo, da mi samo pod tem pogojem odobravamo njih početje, če se nam naši dohodki izboljšajo. To pa zahteva zopet zvišanje davka. Sučemo se tedaj v nepravem krogu: povišanje cen, zvišanje plač, pomnožitev davkov.

Ta krog pa ima zlasti za nas hudo želo in je tedaj razumljivo, ako hočemo temu odpomoči.

Kdor je tedaj proti draginjski dokladi in proti poboljšanju plač, ta provzroči druga sredstva, kakor bedo mirno prenašati, sredstva, ki nas napravijo bojevite.

Neko zborovanje davkoplačevalcev v Gradcu se je pred kratkim izrazilo proti temu, da bi se doklade povzdignile, zakaj ta način obdačitve je najmučnejši. Celo zastopniki uradništva in učiteljstva so se pridružili temu mnenju, in poslanec Hoffmann